

حق داشتن یک محیط زیست سالم چیست؟^۱

تدوین: دفتر کمیسیونر عالی حقوق بشر^۲، برنامه محیط زیست ملل متحد^۳، و برنامه توسعه ملل متحد^۴

منبع:

<https://drive.google.com/file/d/1FzRIYJcINuhto10b1eTgaly-2GofcNLE/view?usp=drivesdk>

ترجمه و تلخیص: حمیدرضا زرنگار

همه مردم حق داشتن یک محیط زیست پاک، سالم و پایدار را دارند. از آنجا که حقوق بشر و محیط زیست وابسته به یکدیگرند، محیط زیست پاک و سالم و پایدار برای برخورداری کامل از طیف وسیعی از حقوق بشر، مانند حق زندگی، بهداشت، خوراک، آب، توسعه و غیره ضروری است. در عین حال، برخورداری از تمامی حقوق بشر از جمله حق اطلاعات، مشارکت و دسترسی به عدالت برای حفاظت از محیط زیست بسیار مهم است.^۵ با وجود قراردادهای بین المللی بی شمار و همچنین قوانین و سیاست های ملی، وضعیت محیط زیست ما همچنان رو به وخامت است.

بحران های جهانی ما در حال حاضر، از جمله تغییرات اقلیمی، از دست دادن تنوع زیستی، و آلودگی بیانگر برخی از بزرگ ترین تهدیدهای بشریت اند که به شدت بر اعمال حقوق بشر و برخورداری از آن تأثیر می گذارند. در اینجا می توان به ذکر مثال هایی مبادرت کرد:

۱- بالا رفتن درجه حرارت جهانی که فزون شدن کمبود آب و تخریب اراضی را در پی دارد؛ تخریب اراضی شامل فرسایش خاک، از بین رفتن پوشش گیاهی، حریق های جنگلی و حتی انجماد بیش تر می گردد. این همه، حقوق مردم برای زندگی، بهداشت، خوراک، آب و استاندارد کافی برای زندگی را تحت تأثیر قرار می دهد.

^۱ What is the Right to a Healthy Environment?

^۲ The Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR)

^۳ United Nations Environment Programme (UNEP)

^۴ The United Nations Development Programme (UNDP)

^۵ Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment, A/۷۳/۱۸۸ (۱۹ July, ۲۰۱۸). Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N۱۸/۲۳۱/۰۴/PDF/N۱۸۲۳۱۰۴.pdf?OpenElement>

۲- آلودگی هوا نیز به عنوان یکی از بزرگ ترین تهدیدهای سلامت مورد توجه قرار گرفته است. آلودگی هوا هر ساله هفت میلیون نفر را به کام مرگ می کشاند که این خود در تناقض با حقوق سلامت و زندگی است.^۶

۳- بیش از ۳۸ میلیون نفر به تازگی بر اثر سوانح مرتبط با تغییرات اقلیمی سال ۲۰۲۱ آواره شدند. این موضوع نیز خود به گونه ای مستقیم بر برخورداری از حقوق مسکن کافی، آموزش و پرورش، بهداشت و امنیت اثر می گذارد.^۷

۴- تخریب محیط زیست به گونه ای نامناسب افراد، گروه ها و مردمانی را که از قبل در موقعیت های آسیب پذیر زندگی می کردند تحت تاثیر قرار می دهد.

تأثیرات بحران سه گانه سیاره ای موانع ساختاری و سایر موانع متقاطع را که با آن روبرو هستند افزایش می دهد. چند نمونه از کسانی که اغلب به طور نامتناسبی تحت تاثیر بحران سه گانه سیاره ای بوده اند و ممکن است همچنان باشند عبارتند از:

۱- زنان و دختران زمانی که تخریب محیط زیست نابرابری و تبعیض جنسیتی از قبل موجود را در موضوع هایی مانند خشونت مبتنی بر جنسیت، حقوق دسترسی و تصدی بر زمین و منابع طبیعی تقویت می کند.

۲- کودکانی که از جمله به دلیل فیزیولوژی و سیستم ایمنی کم تر رشد یافته، اثرات تخریب محیطی ناشی از کمبود آب و غذا و انتقال بیماری ها را شدیدتر تجربه می کنند.^۸

۳- بومیانی که اغلب به دفاع از زمین ها، منابع و قلمروهای سنتی که جوامعشان برای بقا، معیشت و اعمال مذهبی و عرفی به آن ها وابسته اند؛ اما با خطرات جدی و حتی تهدید کننده زندگی روبرو هستند.

---

^۶ World Health Organization New WHO Guidelines aim to save millions of lives from air pollution (۲۲ September, ۲۰۲۱). Available at : <https://www.who.int/news/item/۲۲-۰۹-۲۰۲۱-new-who-global-air-quality-guidelines-aim-to-save-millions-of-lives-from-air-pollution>

^۷ Internal Displacement Monitoring Centre (IDMC), Global Report on Internal Displacement ۲۰۲۲. Available at <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid۲۰۲۲/#:~:text=There%۲۰were%۲۰۹,۱%۲۰million%۲۰internally.as%۲۰a%۲۰result%۲۰of%۲۰disasters.&text=Typhoon%۲۰Rai%۲۰triggered%۲۰the%۲۰largest%۲۰number%۲۰of%۲۰disaster%۲۰displacements%۲۰in%۲۰۲۰۲۱>

^۸ See concept note of the Committee on the Rights of the Child in relation to the decision to draft a General Comment on children and environment. Available at: <https://www.ohchr.org/en/treaty-bodies/crc/concept-note-general-comment-childrens-rights-and-environment-special-focus-climate-change>

نیاز مبرمی به یافتن راه‌های نوآورانه ارتقای حفاظت از محیط زیست وجود دارد. به رسمیت شناختن حقوق محیط زیست پاک، سالم و پایدار توسط مجمع عمومی سازمان ملل متحد به عنوان یکی از جمله حقوق بشر (حق داشتن محیط زیست سالم)، یک پیشرفت کلیدی است.

در ۲۸ جولای ۲۰۲۲ مجمع عمومی سازمان ملل متحد، قطعنامه حق داشتن یک محیط زیست سالم را به عنوان یک نقطه عطف به تصویب رساند.^۹ قطعنامه‌ای که به دنبال به رسمیت شناختن این حق توسط شورای حقوق بشر^{۱۰} در اکتبر ۲۰۲۱ به تصویب رسید، بی سابقه بود.^{۱۱} تصمیم با حمایت بی نظیر ۱۶۱ رای موافق، بدون رای مخالف و ۸ رای ممتنع) به تصویب رسید. قطعنامه مجمع عمومی یک پیام نیرومند را می‌فرستد که حمایتی گسترده و جهانی برای این حق - که در حال حاضر در ۱۵۶ کشور در سطح ملی و منطقه‌ای به رسمیت شناخته شده است - وجود دارد.

در حالی که تعریف واحد و مورد توافق جهانی از حق محیط زیست سالم وجود ندارد، این حق در کلیت خود شامل عناصر ماهوی و رویه‌ای می‌شود. عناصر ماهوی شامل این مواردند: هوای پاک، اقلیم سالم و پایدار. دسترسی به آب و تصفیه آب کافی، خوراک سالم و پایدار، محیط‌های غیر سمی برای زندگی، کار، تحصیل و بازی و تنوع زیستی و اکوسیستم سالم.^{۱۲} عناصر رویه‌ای شامل دسترسی به اطلاعات، حق مشارکت در تصمیم‌گیری، و دسترسی به عدالت و راه‌حل‌های موثر، از جمله اعمال امن این حقوق بدون اعمال انتقام و تلافی جویانه است. علاوه بر آن احقاق حق برای یک محیط سالم^{۱۳} برای همکاری بین‌المللی مستلزم همکاری، همبستگی و برابری در کنش زیست محیطی است که شامل بسیج منابع و همچنین به رسمیت شناختن صلاحیت حقوقی فرا سرزمینی بر آسیب‌های حقوق بشری به واسطه تخریب زیست محیطی است.

^۹ UNGA, The human right to a clean, healthy and sustainable environment, A/RES/۷۶/۳۰۰ (۲۸ July ۲۰۲۲)

^{۱۰} Human Rights Council (HRC)

^{۱۱} UNGA, HRC, A/HRC/RES/۴۸/۱۳ (۱۸ October ۲۰۲۱)

^{۱۲} Human Rights Committee, /۴۳/۵۳ (۲۰۱۹).